

Цього не можна забувати в ім'я майбутнього

[Л. Логачова]

#17-18 от 16.06.2005

Молодь замислюється, аналізує, робить висновки (за матеріалами регіональної студентської науково-теоретичної конференції 27–28 квітня „Велика Вітчизняна війна 1941–1945 р. р.” до 60-річчя Перемоги).

Після кривавої війни 1941–1945 років, що забрала мільйони людських життів, здавалося б, у світі не повинно було повторитися нічого подібного. 22 червня минає вже 64 роки з дня початку Великої Вітчизняної війни. Для ветеранів та жертв нацистського режиму Німеччини, яким вдалося залишитися живими, пройшовши крізь полум'я битв та концтабори, цей день був ніби вчора. Після величезних втрат, яких зазнав радянський народ, страшна війна мала б стати останньою в історії людства... Але точаться нові війни, спалахують теракти – як і їхні попередники, нові політики не враховують помилок історії. Чому ж ті, від кого залежить сьогоднішній мир та злагода у світі, незважаючи на мільйони смертей у минулому, так і не навчилися цінувати людського життя? Що можемо, що повинні зробити ми, нащадки ветеранів, аби пам'ять про війну була нам і нашим дітям уроком та пересторогою? Ці питання, попри всю критику, яку отримує нове покоління у свою адресу – мовляв, байдужі, не вміють цінувати здобутків та пам'яті минулого – хвилюють сучасну молодь. Ми упевнились у цьому, побувавши на регіональній студентській науково-теоретичній конференції, присвяченій 60-річчю Перемоги, що пройшла в НТУ „ХПІ” 27–28 квітня. Виступаючи на ній, кожен зі студентів поділився з аудиторією власним непересічним поглядом на окремі моменти історії та наслідки Великої Вітчизняної війни. Наводимо фрагменти деяких доповідей, що увійшли до збірки матеріалів конференції. „Від останніх пострілів Великої Вітчизняної війни нас відділяють вже 6 десятиріч... За цей час на території колишнього СРСР виросло нове покоління людей, яких не торкнулося військове лихоліття і все життя яких проходить „після війни”. Але не зникає воістину всезагальний

інтерес до подій 1941–1945 р. р.” – запевнив І.Босенко (Е факультет). „Майже 66 років тому 23 серпня 1939 року Німеччина та СРСР підписали договір про ненапад, що увійшов до історії як пакт Рібентропа–Молотова, і в опублікованій тоді частині він накладав на обидві сторони лише одне зобов’язання: не удаватися до рішення міждержавних питань військовим шляхом. Але даний документ мав також і секретну частину, менш ніж в одну сторінку машинописного тексту, так званий таємний протокол, керуючись яким, два диктатори спільними зусиллями за два роки перекроїли карту Європи, поділивши її на „сфери інтересів” – , так розпочала свою доповідь студентка Тетяна Желтухіна (О-426). – Унікальна особливість: даний пакт спрацював двічі. Вперше – зрозуміло, одразу по підписанню, вдруге – через 50 років, коли сталінська таємна дипломатія вийшла на поверхню. Ініційовані півстолітнім ювілеєм пакту баталії в Кремлівському палаці сприяли розпаду Радянського Союзу...”

Віталій Колесников (ХМ факультет) присвятив свій виступ темі „Характер німецько-фашистського окупаційного режиму в Україні”, що був спрямований на звільнення України від українського населення для „лебенсраум” – „життєвого простору” для арійської раси та колонізації окупованих земель німецькими поселенцями протягом 30 повоєнних років. „Усюди – в магазинах, ресторанах, закладах культури тощо були вивіски – „Тільки для німців”. Про діяльність радянської зовнішньої розвідки в період 1941–1945 років розповів Володимир Панасенко (Н факультет), про участь у війні політехніків – Михайло Журавський (Н факультет). Курсанти Харківського гвардійського ордена Червоної Зірки інституту танкових військ ім. Верховної Ради України НТУ „ХПІ” підготували доповіді, об’єднані темою „Науково-технічний потенціал великої Перемоги”.

Жінкам Великої Вітчизняної присвятила свій матеріал Гаяне Рапан (ЕМБ факультет): „Вони вели у бій літаки, служили в артилерії та інженерних військах, були снайперами та розвідниками,.. вилікували та повернули до строю 72,3 % поранених та 96 % хворих солдатів та офіцерів. За відвагу та мужність в роки війни більш ніж 150 тисяч жінок нагороджені орденами й медалями Радянського Союзу.

Тему „Голод у Харкові під час окупації” висвітлила Юлія Дудар (Н факультет): „3 24 жовтня 1941 року для харків’ян настала нова ера: почалася тривала, 21-місячна окупація міста... Харків називали „мертвим” містом. Навесні 1942 р. голод був причиною смерті більш ніж 70 % людей. Внаслідок голоду в Харкові загинуло приблизно 80 тисяч осіб. Це була жахлива, трагічна сторінка історії міста, яку не можна забувати”. Михайло Іванюк (ХНПУ ім. Г.С. Сковороди) підготував цікаву розповідь про подвиг лікарів 9 міської лікарні на чолі з професором А.І. Мещаніновим: „Старий хірург та його колеги по кілька діб не знімали білих халатів... На Холодній горі фашисти створили один з найбільших в Україні концентраційних таборів для військовополонених (Stalag № 363)... Щоденно звідти вивозили по 150–200 трупів... В результаті відвідувань табору А.І. Мещаніновим було створено табірний лазарет. Окрім того, було дозволено переправляти до лікарні А.І. Мещанінова на лікування особливо слабких людей. Багатьом з цих людей робили документи, і потім вони зникали (їх списували як померлих, або ж просто допомагали втекти)...”

Світлана Старикова (ІФ-63а) торкнулася проблеми національної самосвідомості нашого

народу в роки війни, а також впливу тоталітарного механізму Сталіна в гальмуванні процесу національного розвитку українців через формування „радянської людини”. „В роки Великої Вітчизняної війни, захищаючи свій дім, здійснюючи ненадумані акти героїзму, люди вже проявили власне усвідомлення приналежності до рідної землі та необхідності стояти до останньої краплі крові. Хіба не є проявом національної самосвідомості патріотизм, що іноді доходив до фанатизму, але приніс Перемогу та дозволив нам зберегти власний етнічний стрижень?.. Без пафосу можна заявити, це була хвиля великого почуття єдності та любові до Батьківщини...”

До дискусійного питання діяльності ОУН-УПА під час Великої Вітчизняної війни звернулися кілька студентів. Інна Богуш (ХНПУ ім. Г.С. Сковороди) розповіла про дії УПА в її рідному місті Нововолинськ Волинської області. Вона впевнена, що операції вояків УПА (від яких, як відомо, постраждало великою мірою цивільне населення) можна виправдати боротьбою за Українську Соборну Державу, і вважає внесок Української повстанської армії в Перемогу над фашистами „досі не визнаним в повній мірі”. Антон Мірошничев (О факультет) окреслює віхи історії, пов’язані з діями УПА: „На початку війни Німеччина виступає як тимчасовий союзник ОУН, 1944 р. – співпраця з німцями, бо перед страхом повернення радянської влади німецька окупація здавалася меншим злом. В 1942 році УПА... відкрито виступає лише проти СРСР... У 1943 році бореться з німецькими окупантами. 1944 рік – „двофронтова” концепція боротьби стає неможливою... 1944–1952 роки – партизанська війна проти радянського режиму.” На думку Антона, „постановка питання про те, на чиєму боці воювала ОУН-УПА в роки Другої світової війни є некоректною. Належність воюючих сторін до якогось табору часто зазнавала суттєвих змін. Тому цілком закономірно, що і керівництво ОУН-УПА намагалося діяти і визначати свою військово-політичну позицію відповідно до власних уявлень про національні та державні інтереси України”. Дмитро Збирун (ХУПС) піддає сумніву велику стратегічну мету ОУН-івців: „В 1944–45 роках повстанці та націоналістичне підпілля здійснили 1,5 тисяч терористичних і диверсійних актів, в результаті яких загинуло 30 тисяч осіб, в тому числі близько 4 тисяч радянських функціонерів”. „Діяльність ОУН-УПА принесла немало горя власному народові, зокрема тій його частині, яка не підтримувала поглядів ОУН-УПА. На совісті цього формування кров багатьох невинних жертв місцевого польського, єврейського, російського населення. У цій війні ОУН-УПА переслідувала цілі, які кардинально розходились із планами обох воюючих сторін – як Німеччини, так і СРСР. Тому, мабуть, точніше ОУН-УПА буде визначити як третю воюючу сторону в цих подіях, яка, борючись за свою незалежність діяла проти окупаційного режиму”.

Звучали у виступах студентів і окремі імена, як, приміром, у матеріалі Марії Пахомової (ХНПУ ім. Г.С. Сковороди) „Військовий щоденник Всеволода Олександровича Козирєва як історичний щоденник”. Ось запис від 15 липня 1944 року: „Моя мрія здійснюється. Ідемо за ніч 30–40 км та ледве встигаємо за відступаючим німцем”. Катерина Лапузіна (КІТ) дослідила архіви, пов’язані з участю у війні її діда, професора, ректора ХПІ з 1978 по 1990 роки Миколи Федоровича Киркача: „Збереглася фотографія Миколи Федоровича, яку він послав з фронту своїй мамі з такою припискою: „Дорогій мамі від Миколи в дні Вітчизняної війни. Пам’ятай, мати, що перемога буде за нами. Ми розгромимо фашистів. Присягаюся

тобі, дорога мати, що буду битися з ними, як лев, до останньої краплі крові, до останнього дихання. Перемігши, повернуся до тебе, і тоді заживемо по-новому. 5. 11. 42. твій син.”

Студентка коледжу ім. Оттербайна (м. Вестервіль, штат Огайо, США) М.Ленская привернула увагу слухачів до теми економічного співробітництва США та СРСР в роки Другої Світової війни: „В 30-ті роки 20 століття конгрес США знаходився в полоні „більшовистського жупела і прагнув зіткнутися лобами з Германією та СРСР... Президенту Ф.Рузвельту довелося провести політику зигзагів та компромісів, аби об'єднати антифашистські сили та довести конгресу, що економічна допомога СРСР життєво важлива для оборони США...американсько-радянське економічне співробітництво в роки Другої Світової війни сприяло розгрому фашистської коаліції та заклало фундамент повоєнних економічних відносин між США та СРСР”.

Героїзм народу, що врятував людство від фашизму, є беззаперечним. В цьому впевнені не лише наші, а й західні історики. Аналіз їхніх оцінок зробив І.Босенко: „Вже після відкриття другого фронту, виступаючи в палаті обшин 2 серпня 1944 року, У.Черчилль визнав, що „не було в світі жодної сили, яка могла б зламати та розбити германську армію та нанести їй колосальних втрат, як це зробили російські радянські армії”... А ось висновки американського історика Г.Комсіджера, зроблені ним у книзі „Історія другої світової війни”, що вийшла у Нью-Йорку в 1945 році: „Як свідчать останні дані, саме Червона Армія та радянський народ були рушійною силою в завоюванні перемоги, а не якась особлива сила, не якась особлива зброя, не погода, не допомога союзників або якісь інші другорядні фактори”.

Світлана Марченкова (Харківський Національний економічний університет) обрала для розгляду тему причетності вчень німецьких філософів до ідей фашизму: „Питання відповідальності мислителя за наслідки своєї творчості є дискусійним. Фашизм 20 століття особливо загострив цю проблему, надав їй особливої актуальності. Радянські філософи в рамках антифашистської пропаганди звинуватили мислителів Німеччини в пособництві фашизму...” Розмірковуючи над цим питанням, Світлана підсумовує: „У наш час іде багато суперечок відносно причетності Хайдегера до фашизму. Питання Шпенглера менш популярне і майже не розглядається, а філософія екзистенціалістів та Ніцше практично виправдана, реабілітована. Чи дійсно не можна покладати відповідальність за фашизм на філософів? Філософи – незалежні мислителі?..”

Світлана Козлова (Е-23а) підготувала виступ на тему „Роль ілюзій та міфів в ідеології та практиці фашизму” – про світ, вигаданий тоталітарними вождями задля управління масами: „Є всі підстави припускати, що... сама політична міфологія навряд чи відіграватиме настільки визначальну роль, як це мало місце протягом 20 століття”. Знову ж таки, з філософської точки зору поглянув на тероризм – явище, близьке до фашизму – Олег Коробцов (ЕМБ-41а), провівши паралелі між тероризмом, перша згадка про який датується кінцем 19 – початком 20 століття, та тероризмом сьогодення. „Соціальний ґрунт для терористичних спектаклів, – вважає Олег, – стає сьогодні особливо сприятливим на хвилі спалаху інтересу суспільства як у всьому світі, так і на російсько-українському інформаційному просторі, до передач із серії так званих „реальних шоу”: „Останній герой”, „Фабрика зірок”, „Гарем”, „Російське чудо” та інших.

Більшість авторів доповідей виявили не лише обізнаність у обраному аспекті історії, а й висловила власні роздуми, оцінки, емоційне ставлення.

Оргкомітет студентської конференції на чолі з ректором нашого університету, професором Леонідом Леонідовичем Товажнянським та викладачі кафедр соціально-гуманітарного напрямку щиро вдячні усім студентам, які підготували цікаві виступи, присвячені 60-річчю великої Перемоги.

3 червня на Вченій Раді вузу студентам, що підготували найкращі виступи, ректор вручив грамоти Асоціації істориків вищої школи України та грамоти університету.